

ارتباط تنگاتنگ دینی و عقلانیت ایرانیان در همه ادوار تاریخی آنان

با نگاه به خصوصیات دینی ایرانیان قبل از اسلام می‌بینیم که اعتقادات دینی با عقلانیت انسانی آنان ارتباطی تنگاتنگ داشته و با ظهور اسلام نیز در پرتو چیزی قرار می‌گیرند که به ارتباط عقلانیت انسانی و اعتقادات دینی، به مراتب بیش از دین سابق مجال بروز می‌دهد.

با نگاه به خصوصیات دینی ایرانیان قبل از اسلام می‌بینیم که اعتقادات دینی با عقلانیت انسانی آنان ارتباطی تنگاتنگ داشته و با ظهور اسلام نیز در پرتو چیزی قرار می‌گیرند که به ارتباط عقلانیت انسانی و اعتقادات دینی، به مراتب بیش از دین سابق مجال بروز می‌دهد.

رضا محمدزاده، رئیس دانشکده الهیات دانشگاه امام صادق(ع)، در گفت‌وگو با خبرگزاری قرآنی ایران(ایکنا)، با اشاره به محدود شدن دین در رویکرد فردگرایانه به آن، عنوان کرد: در این رویکرد، دین به گوشه انزوا و مقوله‌های منحصر به افراد و اشخاص محدود می‌شود و کارکردها و ویژگی‌هایی که برای دین قائل می‌شوند و عرصه و گستره‌هایی را که به دین مربوط می‌شود، بسیار محدود و شخصی و مربوط به حوزه‌های اخلاق فردی در نظر می‌گیرند؛ به شکلی که دین به این معنا، صرفاً یک امر محدود مربوط به بعضی اجزا و ابعاد وجودی انسان می‌شود که در سایر عرصه‌ها نمی‌تواند دخالت کند.

محمدزاده با اشاره به فروکاسته شدن دین به اخلاق، افزود: اخلاق فردی مقوله‌ای است که به بسیاری از مقوله‌ها در حوزه جامعه‌شناسی و مسائل فرهنگ و یا مسائل سیاست نمی‌تواند ورود پیدا کند و با توجه به شباهتی که دین فردی‌شده به اخلاق پیدا می‌کند، از ورود به این عرصه‌ها بازخواهد ماند.

رئیس دانشکده الهیات دانشگاه امام صادق(ع)، درباره تفاوت دین و اخلاق گفت: اخلاق جمع «خلق است و ارتباط تنگاتنگی با خلق فردی افراد دارد، اما دین این گونه نیست و مفهوم اولیه آن به گونه‌ای نیست که بتوان آن را به ابعاد فردی رفتار اشخاص انسانی تحویل کرد و اتفاقاً گرایش به این سمت بوده است که دین را شامل همه ابعاد وجودی انسان بدانند؛ که هم شامل جنبه‌های معنوی، هم جنبه‌های عبادی و اخلاقی و هم جنبه‌های عقلانی است.

معمولاً در تمدن‌های پیشرفته همواره محوریتی وجود دارد که ابعاد مختلف انسانی در نسبت با آن تدارک می‌شود و در فرهنگ‌هایی مانند فرهنگ ما ایرانیان، آن مقوله بیشتر در دین جستجو شده است

محوریت دین در فرهنگ و تمدن ایرانی

محمدزاده در ادامه به محوریت دین در فرهنگ و تمدن ایرانی اشاره کرد و گفت: معمولاً در تمدن‌های پیشرفته همواره محوریتی وجود دارد که ابعاد مختلف انسانی در نسبت با آن تدارک می‌شود و در فرهنگ‌هایی مانند فرهنگ ما ایرانیان، آن مقوله بیشتر در دین جست‌وجو شده است.

وی نگاه ایرانیان به دین در طول تاریخ را در بین ملیت‌های مختلف منحصر به فرد دانست و عنوان کرد: مردم ایران از فرهنگی خاص برخوردارند که با فرهنگ ملیت‌های دیگر بسیار متفاوت است. از یک سو عقلانیت همیشه در مردم ایران بوده است و کاملاً از منابع برمی‌آید که ایرانیان حتی پیش از اسلام و قبل از این که فیلسوفان غربی بخواهند آراء خود را در رابطه با مسائل عقلی و فلسفی مطرح کنند، در طول تاریخ تفکر سابقه‌ای بسیار طولانی داشته‌اند. از سوی دیگر ایرانیان همواره در طول تاریخ مردمانی متدین بوده‌اند و البته غالباً متدین به ادبانی که در رأس آن یک خدا قرار دارد و به تعبیر دیگر همواره پیرو ادیان خدامحور بوده‌اند و این‌ها خصوصیات است که در بسیاری از فرهنگ‌ها و ملت‌ها کم‌رنگ است.

وجود گرایش‌های وسعت‌گرا در حیطه اعتقادات دینی در بین قومیت ایرانی

عضو گروه فلسفه دانشگاه امام صادق(ع) با اشاره به وجود گرایش‌های وسعت‌گرا در حیطه اعتقادات دینی در بین قومیت ایرانی، عنوان کرد: یکی از عواملی که باعث شد ایرانیان اسلام را کاملاً پذیرفتند و از آن متأثر شدند، همین عناصر فکری و فرهنگی و نژادی بود که در قوم ایرانی وجود داشت.

محمدزاده اظهار کرد: با نگاه به خصوصیات دینی ایرانیان قبل از ظهور اسلام می‌بینیم که اعتقادات دینی ایرانیان با عقلانیت انسانی آنان در ارتباطی تنگاتنگ قرار داشته است. ایرانیان وقتی می‌بینند که در اسلام مباحثی مطرح می‌شود که با اصول فکری و فلسفی و عقلی آنان، که اقتضاء می‌کند تکلیف انسان با مبدأ و منتها و موقعیت فعلی او کاملاً روشن شود و معنا پیدا کند، همسوست، احساس کردند که در اسلام زیر سایه چیزی قرار می‌گیرند که همه این نیازها را برآورده می‌کند و به ارتباط عقلانیت انسانی و اعتقادات دینی، به مراتب بیش از دین سابق مجال بروز می‌دهد.

وی اضافه کرد: لذا وقتی که شما در بررسی حقیقت دین یا معنای دین به افرادی که در جامعه ایرانی و اسلامی شکل گرفته‌اند دقت می‌کنید، می‌بینید که زمینه‌های اولیه این افراد، از لحاظ قومی و ژنتیکی، به شکلی است که بیشتر علاقه‌مندند که وقتی دین را تعریف می‌کنند و به مقوله‌ای مانند دین احساس نیاز می‌کنند، همه این ابعاد در آن دیده شده باشد و این خصوصیت بسیار مهمی است؛ که تمدن بزرگ اسلامی نیز تا حد زیادی از این روحیه ایرانی متأثر شده است.